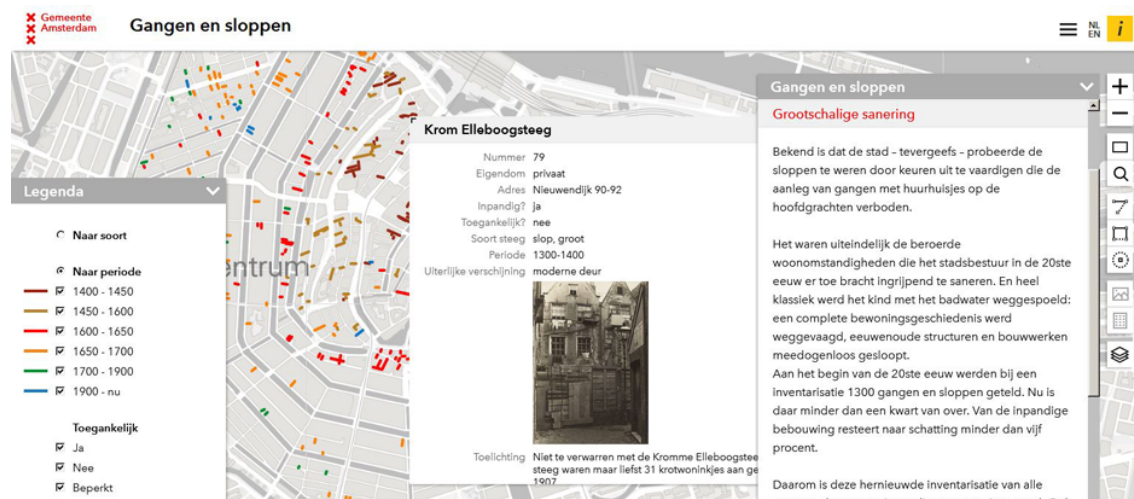

› Home › Kunst en cultuur › Monumenten en Archeologie
› Erfgoed van de Week

Erfgoed van de Week | Sloppen en gangen

Duistere krochten in de spotlights gezet

Vandaag is een einde gekomen aan de onbekendheid van de 'sloppen' en 'gangen' in de stad. Deze waren een beetje in het slop geraakt. Alle nog aanwezige sloppen en gangen zijn nu voorzien van naamborden en zijn vanaf vandaag te vinden op een digitale kaart op maps.amsterdam.nl.

De Van der Lindes voor hun woning in de Wereldsgang. | Foto: Nico Swager, dienst Volkshuisvesting 1933, beeldbank Stadsarchief Amsterdam.

Doodlopende steegjes

Gangen en sloppen - eigenlijk doodlopende steegjes - zijn vaak half publiek, half particulier bezit. Het zijn de fijnste adertjes van het stedelijk weefsel en dikwijls te herleiden tot de vroegste ontwikkelingsgeschiedenis van de stad. In de middeleeuwen gaven ze toegang tot boomgaarden, droog- en bleekveldjes, kleine stallen en pakhuizen op de binnenterreinen. Later - toen de bevolkingsaanwas explodeerde - ontwikkelden de slopjes zich tot stegen, dicht bebouwd met kleine huurwoningen: de zogenoemde 'kamertjes'. De breedte van de gangen was een afgeleide van de breedte die een sjouwer met een mand turf (brandstof) nodig had om de woningen nog enigszins makkelijk te kunnen bereiken. Een harde eis was dit echter niet.

Op de voorgevel van Rozengracht 81 zit de gevelsteen '3 Spaerpotten' uit ca. 1625. In het huis zelf zat een inpandige gang dat leidde naar een achtererfje met 3 kleine huisjes. Deze gang is nog te zien op de plattegrond van het souterrain uit 1922, aan de rechterkant. | Foto's Martin Alberts, beeldbank Stadsarchief Amsterdam; plattegrond BWT-archief Stadsdeel Centrum.

Tiny houses

Soms waren die kamertjes vergelijkbaar met de woningen in hofjes: kleine, maar ordentelijke huisjes, een pensioenvoorziening voor de eigenaar, tevens hoofdbewoner van het perceel. Een fraai voorbeeld van deze praktijk, gevonden tijdens het onderzoek naar de gangen, is te vinden aan Rozengracht 81, het huis met de gevelsteen '3 Spaerpotten', uit circa 1625. Op oude kaarten is te zien dat een inpandige gang (dus opgenomen in het huis zelf) leidt naar een achtererfje met 3 kleine huisjes. De gang heet niet heel verrassend de Driespaarpottengang. Door de verhuur van deze huisjes kon de eigenaar in het fraaie huis aan de gracht wonen. Het spreekt daarbij vanzelf dat hij er alle belang bij had dat de woningen, de 3 spaarpotten, niet zouden verkrotten of dat allerlei gespuis het erf zou gaan bevolken.

Maar er waren ook grotere speculanten, die zelf elders woonachtig waren en bewust gangen creëerden om zoveel mogelijk *tiny houses* op het achtererf én voorerf te kunnen realiseren: een maximale huuropbrengst per vierkante meter. Keuren (wetten en regels) die poogden deze huisjesmelkerij in ieder geval op de hoofdgrachten te weren, werden massaal overtreden. Die keuren waren er niet voor de middeleeuwse binnenstad: in de 17e eeuw waren bijna alle tuinen en achtererven bebouwd, op een paar stukjes snippergroen na.

Uitsnede kadastrale minuut 1811-1832, tussen Nieuwendijk en Nieuwezijds Voorburgwal. De situatie verschilt niet wezenlijk van de laat middeleeuwse situatie. Het bouwblok wordt doorsneden door gangen met daaraan bijna 40 kleine, overwegend bebouwde kavels. | Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Steegnaamborden

Met het aanbrengen van 100 nieuwe naamborden worden de vaak eeuwenoude, schijnbaar anonieme gangen en sloppen weer vindbaar. De namen van de stegen zeggen iets over de bewoners in het verleden, over hun beroepen, maar ook over historische gebeurtenissen of maatschappelijke toestanden. Namen als Klapmutssteeg,

Stille Willemgang, Turkse Keizerspoort en Verbrandegang spreken niet alleen tot de verbeelding, maar zijn ook puzzelstukjes in onze zoektocht naar het verleden van de stad.

Een van de naamborden, bij de ingang van de Bierdragersgang. | Foto Marja Marijn, Monumenten en Archeologie.

Nog 400 gangen en sloppen over

In totaal zijn maar liefst 400 nog bestaande gangen en sloppen in kaart gebracht, iets minder dan een derde van het aantal gangen in Amsterdam rond 1850. Vanaf de tweede helft van de 19e eeuw ging Amsterdam op de schop. Er kwamen dempingen en doorbraken, maar ook sloop gevolgd door nieuwe bouwwerken van een tot dan toe ongekende maat en schaal: hotels, confectie-ateliers, winkelbedrijven en kantoren. Bij het samenvoegen van panden sneuvelde de gang dikwijls ook. Een nog veel grotere kaalslag rond de sloppen en gangen vond plaats in de jaren 20 van de 20e eeuw. Het sloppenrijk was verworpen tot een letterlijk ziekmakende, smerige, mensonterende alternatieve samenleving. Amsterdam zette hoog in op een betere, gezondere huisvesting van de arbeider. In de nieuwe wijken verrezen etagewoningen en tuindorpen, en tegelijkertijd werd de fijnmazige structuur van sloppen en steegjes weggevaagd.

Wat nu nog resteert - openingen in de gevelwand, zonder krotwoningen - wordt gekoesterd als een stedenbouwkundig relict uit het verre verleden. Dat deze openingen in de gevelwand nu in kaart zijn gebracht en hun oorspronkelijke naam hebben terug gekregen, is een eerbetoon aan het rijke verleden van de stad en haar uiterst diverse inwoners.

Het sloppenrijk was verworpen tot een letterlijk ziekmakende, smerige, mensonterende alternatieve samenleving. Links de Schoenmakersgang in 1930 en rechts prostitutie in de Kromelleboogsteeg, ca. 1810. | Foto links Bernhard Eilers, tekening rechts Gerrit Lamberts, beeldbank Stadsarchief Amsterdam.

Erfgoed van de Week

In de rubriek Erfgoed van de Week staat elke week een bijzondere archeologische vondst, vindplaats, voorwerp, monumentaal gebouw of historische plek in de stad centraal. Via de website amsterdam.nl/erfgoed, Twitter [@erfgoed020](https://twitter.com/erfgoed020) en Facebook [Monumenten en Archeologie](https://www.facebook.com/monumenten-en-archeologie) delen de erfgoedexperts van Monumenten en Archeologie het erfgoed van de stad met Amsterdammers én overige geïnteresseerden.

Nieuwe kaart op Maps Amsterdam

Je kunt alle overgebleven sloppen en gangen van Amsterdam bekijken op de nieuwe kaart op Maps Amsterdam. Je leest hier ook meer over de verschillende soorten, hoe het leven in de sloppen was, over de sanering en over hoe je een slop nu herkent.

› Gangen en sloppen op Maps Amsterdam

Eerder verschenen

› Erfgoed van de Week
